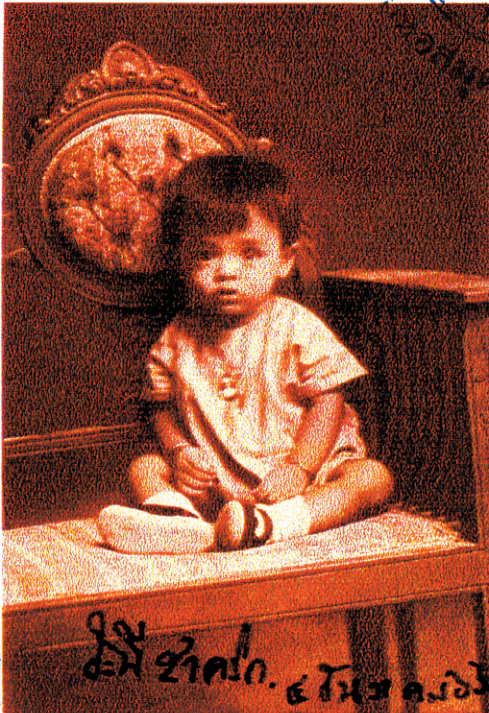

ได้ช่วยให้ฉันมีโอกาสเรียนรู้อะไรบ้าง ?

ระพี สาคริก

กล้วยไม้ดอกนี้ยังตูมอยู่
ฉันหนึ่งย่อมนานให้เห็นด้านในได้เองว่า
สวยไม่สวยอย่างไร สุดแต่ใครจะคิด

ภาพเด็กคนนี้ ถ่ายเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2466
วันที่เขามีอายุครบ 1 ขวบพอดี ตามที่ชายตั้งชื่อ เล่นไต่ราว
"ตาแป๋อ" ตาพูดว่า "ตามันแป๋อจริง ๆ บอกริงคองหม
จื่อตรง แต่ใจมันแข็งเด็ดเดี่ยวมาก" ผู้ใหญ่สมัยนั้นสนใจ
อ่านนิสัยเด็กจากแวดตา

พ่อตั้งชื่อให้ว่า "ระพี" แปลว่า "พระอาทิตย์"
เพราะเขาเกิดวันอาทิตย์มีสายเงินของพ่ออยู่ได้ภาพด้วย

พ่อรักและนับถือกับคุณพระญาณเวท โกรทลวง
ประสาพระองค์ สิ่งได้ขอให้ผูกดวงให้ คุณพระญาณเวท
พูดได้ว่า "ท่านเลี้ยงเขาโตขึ้น เขาโตขึ้น ถ้าเป็นสงฆ์ก็ละไป
ไกลมาก ถ้าเป็นคฤหัสถ์เขาจะเป็นครูคนทั้งเมือง"

ใครเชื่อไม่เชื่ออย่างไรสุดแต่จะคิดได้เอง เพียงแต่
นำสิ่งซึ่งได้อ่านจากผู้ใหญ่สมัยก่อนมาเล่าให้ลูกหลานฟังเท่านั้น

บทนำ
วิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
กรุงเทพฯ ๑๐๖๖๑

ชีวิตนี้ได้ช่วยให้ฉันมีโอกาสเรียนรู้อะไรบ้างที่ควรถือ
ว่ามีคุณค่าอย่างแท้จริง มันแค่เรื่องกล้วยไม้เท่านั้นละหรือ ?
นี่คือคำถาม ซึ่งน่าจะทบทวนกันใหม่เพื่อให้ได้คำตอบ
ที่ควรจะลึกซึ้งมากกว่าภาพซึ่งคนส่วนใหญ่มองเห็นกันมา
แล้วในอดีต

ชีวิตนี้ฉันได้ทุ่มเททำอะไรมาบ้างแล้วที่มีคุณค่า ? เป็น
คำถามซึ่งคิดว่า แต่ละคนควรจะสนใจค้นหาความจริงได้เอง แต่ผู้
ที่มีนิสัยมองออกจากตัวเองด้านเดียว คงยังมองไม่เห็นคำตอบ
ทำให้ยิ่งคิดไปก็ยิ่งเพิ่มความสับสนมากขึ้น

เธออันเป็นที่รักทุกคน ฉันขออนุญาตบอกความ
จริงว่า ฉันเป็นคนมีนิสัยสร้างจินตนาการกับความฝันมาตั้งแต่
เป็นเด็กเล็กๆคนหนึ่ง ถ้ามีใครถามว่า สร้างจินตนาการ
ไปทำไมกัน ? ฉันคงต้องตอบว่า เพราะสร้างแล้วมันทำให้
มีความสุขในขั้นแรก หากถามต่อไปว่า ฝันทำอะไร
ฉันคงตอบได้ทันทีว่า ฝันที่จะค้นหาความจริงจากการมีโอกาส
สัมผัสกับทุกสิ่งทุกอย่างนะซี

แม้ระหว่างช่วงชีวิตยังเป็นเด็กนักเรียนที่เรียนอยู่ภายใน
มัธยมตอนต้น ๆ หลายคนแม้กระทั่งครูมักจะมีมุมมองเห็นว่า ฉันเป็น
คนเรียนคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ได้ผลโดดเด่นมาก แต่คนกลับ
ไม่สนใจผลการเรียนมากนัก หากมีนิสัยรู้อ่านนำไปสอนเพื่อน ๆ แบบ
ถอดหัวใจออกมาให้กันจริง ๆ

แม้ช่วงเริ่มค้นเรียนวิทยาศาสตร์ ฉันก็เริ่มมีจินตนาการ
ใฝ่ฝัน ที่จะใช้ความรู้นำสิ่งที่ดีที่กลั่นอยู่บนพื้นดินมาดัดแปลงเพื่อ
ประดิษฐ์สรรพสิ่งต่าง ๆ ไว้ใช้เป็นเครื่องมือ ช่วยให้คนเดินทาง
ไปไหนมาไหนได้อย่างอิสระไม่ว่าคนจะเดิน ยืน นั่งหรือนอน
มักมองเห็นภาพเหล่านี้อยู่ในหัวใจตลอดเวลา

แน่นอนแล้วว่าฉันต้องการอิสระภาพที่จะเดินทาง
ท่องไปในโลกกว้าง เพื่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ มาตั้งแต่เล็กแต่น้อย
คนจึงมุ่งมันทำงานทุกอย่าง และนำทุกสิ่งซึ่งพบได้ในชีวิตประจำวัน
มาคิดค้นหาความจริง โดยไม่ยอมให้มีสิ่งใดคลาดไปจากสายตา
ที่สื่อถึงจิตใจตัวเองแม้แต่เรื่องเล็กน้อย

ฉันมีจิตสำนึกอยู่ในใจเป็นธรรมชาติเสมอมาว่า ตนจะทุ่มเททั้งชีวิตให้กับการทำงานเพื่อประโยชน์สุขของเพื่อนมนุษย์ทุกคนที่ควรอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยลำดับความสำคัญ เริ่มต้นจากเยาวชนและกลุ่มบุคคลผู้ซึ่งชีวิตยังคงอยู่ในสภาพด้อยโอกาส อย่างปราศจากการคิดเอาตัวรอด

ฉันเริ่มต้นมีความคิดมาตั้งแต่ยังเป็นเด็กแล้วว่า ตนจะทำอะไรก็ได้โดยไม่ต้องตามกันคนอื่น แต่สิ่งนั้นควรจะมีภาพและวิถีทางที่ทวนกระแสสังคมอย่างทำทนายมาก โดยที่เชื่อว่า มันน่าจะนำไปสู่ความภูมิใจอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังมีผลทำให้เกิดแรงสะท้อนกลับมาสอนให้ฉันมีโอกาสเรียนรู้ความจริงได้ทุกเรื่อง!

ฉันใช้ชีวิตมุ่งมั่นปฏิบัติอย่างจริงจังจากสิ่งซึ่งตนมีอยู่ในหัวใจอย่างมั่นคงแน่วแน่มาดตลอด แม้ว่าช่องทางใดซึ่งพบทางตันจากความรู้สึกรู้สึกของตัวเอง ตนก็จะปรับเปลี่ยนไปสู่วิถีทางใหม่ได้คล่องตัวยิ่งขึ้น ไม่ว่าเส้นทางนั้นจะใกล้หรือไกลแค่ไหน แม้อาจต้องทวนจนกระทั่งทำให้เสียเวลาไปบ้าง

ทำไมฉันจึงจับงานกล้วยไม้ ?

ทั้งนี้และทั้งนั้น เนื่องจากคนเป็นคนยึดติดอยู่กับสิ่งต่าง ๆ น้อยมาก อีกทั้งมีความอดทนค่อนข้างสูง ในที่สุดฉันก็พบความจริงว่า แม้การจับงานค้นคว้าหาความรู้เรื่องกล้วยไม้เพื่อนำออกเผยแพร่สู่เพื่อนมนุษย์ทั้ง ๆ ที่ฉันไม่มีทรัพย์สินเงินทองจะนำมาจับจ่าย

แต่เป็นเพราะมีจิตวิญญาณที่ มุ่งมั่นจริง ๆ จึงสู้สละรายได้ส่วนตัวซึ่งตนก็มีไม่มากนัก ร่วมกับการแสวงหาสิ่งทีคนอื่นเลิกใช้แล้วทิ้งไว้ นำมาดัดแปลงใช้ประโยชน์ ถือเป็นการทำงานออกโดยไม่ต้องจ่ายเงิน

ในที่สุดฉันก็พบถึงส้วมซึมที่ใช้แล้ว ถูกปล่อยทิ้งฝังจมดินอยู่ในบริเวณหลังบ้านพักราชการ ซึ่งตนและครอบครัวพักอาศัย ฉันขุดมันขึ้นมาด้วยมือของตัวเองจากการใช้จอบเล่มเดียว เพื่อนำมาดัดแปลงทำตุ้เลี้ยงลูกกล้วยไม้เล็กต้นแรก ซึ่งตนเพาะสำเร็จใหม่ ๆ

จากจุดเล็ก ๆ ดังกล่าว ช่วยให้ฉันได้รับข้อมูลความรู้ นำออกเผยแพร่สู่สาธารณชนจนกระทั่งมาถึงช่วงหลัง ๆ ฉันมีโอกาสเข้าไปยื่นอยู่ในสวนกล้วยไม้แห่งหนึ่ง ซึ่งปลูกกล้วยไม้ต้นขนาดเล็กไว้หลายแสนต้น เพื่อเตรียมส่งไปขายทั่วโลก

มันทำให้ฉันมองเห็นสังขรณ์ได้อย่างชัดเจน จากความรู้สึกรู้สึกซึ่งเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติในหัวใจตัวเองขณะนั้นว่า หากไม่มีวันนั้นย่อมไม่มีวันนี้ ซึ่งความรู้สึกลักษณะนี้เกิดจากความมีสติโดยแท้ และสิ่งนี้มีอิทธิพลกำหนดให้ความเจริญก้าวหน้าสามารถเป็นไปได้อย่างมั่นคง เนื่องจากสิ่งดังกล่าวคือส่วนหนึ่งซึ่งช่วยเสริมจิตสำนึกรับผิดชอบให้แก่ตนเอง

ผลงานจากกล้วยไม้ ได้ทำให้วงการกล้วยไม้ของไทยสามารถเจริญก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่องมาถึงช่วงหลัง ๆ ไม่ว่ามีงานแสดงกล้วยไม้ในประเทศไหน แม้ว่ามีงานแสดงพันธุ์ไม้ทั่วไป ฉันมัก

ได้รับเชิญไปร่วมเป็นกรรมการตัดสินระดับสูง บางครั้งก็เป็นผู้บรรยายในที่ประชุม จนถึงเป็นผู้บรรยายพิเศษในพิธีเปิดงานแสดงหลายระดับ รวมถึงระดับโลก

นอกจากนั้น มักมีผู้ขอเชิญให้ไปพักตามบ้านด้วยความรู้สึกเคารพและศรัทธาอย่างสนิทใจ ทำให้ฉันได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติจากหลายประเทศ แต่ตนก็ไม่ได้ตกเป็นทาสการยกย่องสรรเสริญเหล่านั้น หากช่วยให้เกิดความเข้าใจในสังคมนักซึ่งแน่นอนอย่างยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

ดังนั้นหากหวนกลับมาพิจารณาตัวเองมากขึ้น ก็ยิ่งทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า ยิ่งได้มากก็ยิ่งให้มากยิ่งขึ้นให้มากยิ่งขึ้นให้มากยิ่งขึ้น หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า ยิ่งให้ก็ยิ่งเพิ่ม สวนทางกันกับ ยิ่งให้ก็ยิ่งหมด

หลังจากเชื่อมโยงเหตุผลย้อนกลับไปยังชีวิตในช่วงเริ่มแรก ทำให้สรุปอย่างมั่นใจได้ว่า เป็นเพราะฉันเดินทวนกระแสสังคมอย่างชัดเจนมาแต่แรก จึงช่วยให้ตนมาถึงจุดนี้ได้

มาถึงช่วงหลัง ๆ คนส่วนใหญ่มักมองเห็นหน้าฉันเป็นกลัวไม่กันไปแทบจะหมด ไม่ว่าจะเดินทางไปร่วมงานด้วยเรื่องอะไร มักมีผู้เข้าใจว่าฉันไปเรื่องกลัวไม่ แต่มันก็เป็นความจริงที่ช่วยให้ฉันรู้ว่า คนในสังคมส่วนใหญ่ยึดติดอยู่กับเปลือกนอก และธรรมชาติของคน ลงได้ยึดติดยอมมองทุกสิ่งเห็นได้แต่เพียงเปลือกนอก มากกว่าการเจาะทะลุลงไปถึงความจริงซึ่งอยู่ในจิตวิญญาณ

จากช่วงที่ผ่านมา มักมีคนถามฉันว่า เหตุใดจึงจับเรื่องกลัวไม่ และลงมือทำอย่างจริงจัง มาตลอดชีวิต ?

อาจเป็นเพราะว่า ฉันเคยพูดไว้ในที่ต่าง ๆ เป็นช่วง ๆ ว่า ตนไม่ได้เรียนวิชากลัวไม่มาจากสถาบันการศึกษาไหนเลย ถ้าจะถามว่า เรียนอะไรมา ? ก็คง ขอบอกตามตรงว่า ฉันเรียนเรื่องแร่และหิน สานความรู้มาถึงเรื่องดิน

โดยเหตุที่ช่วงนั้น ตนรักวิชาเคมีเป็นหัวใจ เพราะยังนำมาคิดก็ยังสนุก ทำให้เพลิดเพลินอยู่กับเหตุและผลซึ่งแฝงอยู่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงอันเป็นธรรมชาติของแร่ธาตุต่าง ๆ จนกระทั่งในที่สุดก็พบความจริงว่า ดินคือ พื้นฐานสังขรณ์ของทุกชีวิต

ที่พูดเช่นนี้ก็เพราะต้องการให้ผู้ฟัง นำไปคิดค้นหาความจริงด้วยตัวเองว่า เหตุใดจึงมีคนยอมรับนับถือเรื่องกลัวไม่ จนกระทั่งแพร่กระจายไปทั่วโลก แถมยังสานไปถึงเรื่องอื่น ๆ ได้อย่างเป็นธรรมชาติ ทั้ง ๆ ที่ฉันไม่ได้เรียนมาโดยตรง

ฉันเชื่อว่า ประเด็นคำถามซึ่งพูดทิ้งไว้ ผู้ที่คิดและปฏิบัติแบบทวนกระแสไม่ได้ ก็คงยังมองไม่เห็นความจริง ทำให้หาคำตอบจากใจตัวเองได้ยากอย่างแน่นอน

ความจริงแล้ว การที่ฉันเริ่มต้นจับงานกลัวไม่อย่างจริงจัง ทั้ง ๆ ที่ตนไม่ได้เรียนมาก่อน แถมยังไม่มีใครมาจ้างวานให้ทำ คงมีแต่กระแสต่อต้านจากคนส่วนใหญ่ในสังคม ทำให้ตนต้องควักเงินรายได้ส่วนตัวออกมาใช้จ่ายเพื่อมุ่งหาความรู้ นำออกเผยแพร่สู่เพื่อนมนุษย์ทั้ง ๆ ที่ช่วงนั้นตนก็มีรายได้ไม่มากนัก อีกทั้งมีนิสัยไม่ชอบขอคนอื่น

ฉันขอสารภาพจริงว่า คนไม่ได้มุ่งความสำคัญไปที่กล้วยไม้ มากไปกว่าการมองที่เพื่อนมนุษย์ ซึ่งควรจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

นอกจากนั้นฉันยังมองเห็นว่า ช่องทางทำงานเรื่องกล้วยไม้ มันเปิดโอกาสให้ดินแดนทวนกระแสสังคมอย่างทำทายมาก

ทั้งนี้และทั้งนั้นความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวกับความมีสติ ย่อมมีผลสนับสนุนให้รากฐานตัวเองมีความลึกซึ้ง อีกทั้งแข็งแกร่งยิ่งขึ้น เนื่องจากฉันถูกต่อต้านทุกรูปแบบ จากคนจำนวนมาก ยิ่งเป็นกลุ่มที่มีผลประโยชน์จากการส่งกล้วยไม้ถูกผสมต่างประเทศเข้ามาขายด้วย

พื้นฐานรองรับการทำงานที่สำคัญที่สุดคือคุณธรรมประจำใจ

ดังนั้น สิ่งที่ควรถือว่าเป็นเป้าหมายสำคัญ จึงหาข้ออยู่ที่ความสำเร็จหรือความล้มเหลว เรื่องกล้วยไม้อย่างที่หลายคนเข้าใจไม่ หากอยู่ที่การเปิดโอกาสให้ตนเรียนรู้ความจริงจากคนทุกรูปแบบ ในเมื่อ ฉันได้ประกาศอุดมการณ์ไว้แต่แรกว่า ต่อไปนี้จะเปิดเผยความรู้ให้แก่คนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ปราศจากการเลือกกว่ายากดีมีจนรวมทั้งคนชาติไหน ภาษาไหน เริ่มต้นจากส่วนที่อยู่ใกล้ตัวออกไปอย่างมีเหตุผลอีกทั้งยังช่วยปกป้องความเป็นธรรมชาติให้กับทุกคนด้วย

บนวิถีทางดังกล่าวแล้ว ถ้าฉันขาดความเป็นตัวของตัวเองอย่างลึกซึ้ง รวมทั้งขาดความมั่นใจในตัวเอง เรื่องนี้ย่อมทำได้ยากมาก อาจจำต้องเลิกล้มความตั้งใจ หรือไม่ก็ถูกกระแสเดิมนกลบกลืนไปในที่สุดก็เป็นได้ จึงไม่เกิดวันนี้ขึ้นเป็นแน่

เพราะเหตุว่า ฉันเป็นคนที่ได้รับผลกระทบล่อหลอมมาแต่อดีต รวมทั้งธรรมชาติซึ่งตนมีอยู่ในจิตวิญญาณตัวเองมาแล้วแต่กำเนิด ทำให้รากฐานจิตใจมีความมั่นคงแน่นอนหนา มาถึงช่วงหลัง ๆ แม้ว่าเวลาจะผ่านพ้นมากกว่า 72 ปี ฉันยังเขียนภาพบ้านซึ่งตนเคยอยู่เมื่อครั้งอายุ 4 ขวบ ได้โดยละเอียดโดยไม่มีภาพต้นแบบ

ถัดมา ฉันได้เขียนภาพย้อนหลังกลับไป 60 ปี ซึ่งช่วงนั้นตนใช้ชีวิตเรียนอยู่ที่สถาบันการศึกษาเกษตรที่แม่โจ้ อันถือเป็นแห่งแรกของชีวิตการศึกษาเกษตรของตนเอง

ซึ่งช่วงนั้น ที่นั่นไม่มีน้ำประปา ไม่มีไฟฟ้า คงมีแต่เสียงเรไรพร้อมกับเสียงล้อเกวียนเทียมวัว ในยามค่ำคืนเป็นเสียงคนตรีขับกล่อม รวมทั้งมีแสงเทียนไขกับฟิช ไข่ป่าเป็นครูฝึกสอนที่มีชีวิตชีวา ทำให้รู้สึกประทับใจอย่างสุดซึ้ง

ฉันใช้ชีวิตลงทำงานหักล้างถางพง ขุดต่อไม้ ไถนา และเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวฉันต้องลงมาทำงานตั้งแต่เช้าตรู่ยันค่ำ บางวันก็อยู่ท่ามกลางสายฝน บางวันก็อยู่ท่ามกลางแสงแดดแผดเผา ฉันยังจำได้ไม่ลืมว่า ช่วงนั้น ยามดวงอาทิตย์ใกล้อัสดงลงลับเหลี่ยมเขาตอยสุเทพ ฉันรักที่จะนั่งบนหลังควาย ซึ่งตนถือเสมือนเป็นเพื่อนชีวิต เดินเอื่อย ๆ รับลมเย็นกลับหอพักอย่างมีความสุข

สิ่งที่ได้เล่าให้ฟัง มันเข้าไปมีอิทธิพลฝังลึกอยู่ในวิญญาณนั่นเองอย่างแนบแน่นมาตลอดจนถึงขณะนี้ แม้จะต้องมองย้อนกลับไปเป็นเวลา 60 ปี เพื่อค้นหาความจริง ตนก็ยังพบได้ อีกทั้งยังสามารถ ถ่ายทอดกลับออกมาเป็นภาพเขียนได้แทบทั้งหมด

ด้วยเหตุนี้เอง หลังจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้กำหนดให้วิถีชีวิตฉันต้องเข้ามาเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในกรุงเทพฯ ซึ่งช่วงนั้นใช้หลักสูตร 5 ปีเต็ม มันทำให้ฉันรู้สึกอย่างเป็นธรรมชาติ คล้ายกับว่า พอแล้ว มันพอแล้วสำหรับการที่ตนจะเดินทางไปอีกบนวิถีทางเก่า เพื่อหวังเอาปริญญาให้สูงยิ่งขึ้น

ฉันจบจากมหาวิทยาลัยออกมาด้วยคำถามที่ค้างคาอยู่หัวใจตัวเองว่า ชีวิตนี้มันคืออะไรกันแน่? แต่ก็ยังไม่ได้ระบายออกมาเป็นคำพูดหรือตัวอักษร นอกจากคำถามซึ่งฝังอยู่ในหัวใจอย่างเงิบ ๆ ว่า ตนได้อะไรที่มีคุณค่าแก่ชีวิตออกไปจากสถาบันการศึกษบ้าง ?

มันคงไม่ใช่ความเป็นทาสวัตถุที่ทำให้หลงตัวเองและลืมตัวออกมานะ ! ไม่เช่นนั้นแล้ว ฉันคงสูญเสียความเป็นคนซึ่งตนรักยิ่งชีวิตไปอย่างไร้ความหมาย ฉันเริ่มรู้สึกตัวว่า แท้จริงแล้วชีวิตในมหาวิทยาลัย มันไม่ได้ให้สิ่งที่ฉันต้องการอย่างแท้จริงแม้แต่น้อย นอกจากถูกขัดเยียดให้ตนรับเอาสิ่งสมมุติเข้าไปมากชิ้นเท่านั้นเอง

แม้ช่วงหลังจากนั้นมา ฉันได้รับทุนให้ไปเรียนปริญญาเอก จากมูลนิธิรีอ็อกกีเฟลเลอร์ ซึ่งใคร ๆ ก็ว่าดีที่สุดในยุคและได้ยากที่สุด แต่ตนกลับตัดสินใจไม่เอา เพราะในหัวใจฉันคิดอยู่อย่างเงิบ ๆ ว่า ไม่เห็นจะต้องเอาเลย เอาดีด้วยตัวเองก็ได้ ! ใจฉันมันยึดอยู่กับตัวเองอยู่เสมอมา

ด้วยเหตุนี้เอง ที่ทำให้ฉันคิดค้นร่นหาอิสระภาพต่อไปอีก เพื่อต้องการเลือกวิถีทางเดิน ซึ่งควรจะมีความเป็นตัวของตัวเอง ก่อนที่ชีวิตอันมีคุณค่าจำต้องจมปรักไปอย่างน่าเสียดายที่สุด แต่ตนก็ไม่คิดจะพูดโต้แย้งใคร คงมุ่งมั่นปฏิบัติอย่างดีที่สุด รวมทั้งเก็บสะสมข้อมูลใส่ใจไว้เป็นความรู้

เธอที่รักของฉัน ฉันเริ่มค้นมองเห็นความจริงได้แล้วตั้งแต่ช่วงที่ตนเรียนอยู่ในโรงเรียนว่า สิ่งซึ่งอยู่ในตำราที่ดี ในตัวครูที่ดี มันเป็นของจริงสำหรับตัวครูเอง หาใช่เป็นของจริงสำหรับฉันไม่ ตนจึงมีธรรมชาติที่ไม่ยึดติดอยู่กับมันมาตลอด

สิ่งนี้ใช่หรือเปล่า ที่น่าจะถือว่าเป็นคุณสมบัติของผู้ซึ่งควรได้รับการยอมรับว่า สามารถพึ่งตนเองได้ ถ้าเป็นจริงย่อมหมายความว่าน่าจะเป็นผู้ที่ไม่เชื่อใครง่าย ๆ จนกว่าจะค้นหาเหตุผลได้ด้วยตัวเอง แม้การเชื่อตำราและครูสอน นอกจากเป็นผู้ที่มีใจตรงกันให้มั่นใจได้จริง ๆ เท่านั้น

เธอที่รักของฉัน ฉันมองเห็นความจริงแล้วว่า เราจะไปจริงจังกับสิ่งซึ่งตนได้รับจากห้องเรียนจากตำรา แม้จากครูอันเป็นเพียงสิ่งสมมุติไปทำไมกัน สู้มุ่งแสวงหาสิ่งที่ตนต้องการ จากวิถีทางอันเกิดจากการคิดได้เองมีดีกว่าหรือ? สิ่งนี้แหละที่ฉันตัดสินใจเลือกทางเดินของตัวเอง จากรากฐานที่แข็งแกร่งมากขึ้นเรื่อย ๆ

ดังนั้น หลังจากผ่านออกมาจากมหาวิทยาลัยแล้ว แม้มีคนเอาตำแหน่งอาจารย์ซึ่งผูกพันไว้ด้วยตำแหน่งราชการมาล่อ ซึ่งหมายความว่าถ้ายอมรับ คนจะต้องอยู่ในกรุงเทพฯ อันเป็นคงแห่งวัตถุและอำนาจ กลับตัดสินใจหวนกลับไปอยู่แม่โจ้จากหัวใจที่เค็ดเคียวจริง ๆ

เพราะรู้ว่าที่นั่น ตนจะคิดสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ ได้อย่างอิสระ โดยไม่จำเป็นต้องเดินตามก้นใครทั้งสิ้น

แม้ฉันจะรู้ล่วงหน้าแล้วว่า ถ้ากลับไปทำงานที่นั่น ตนจะต้องรับสภาพการทำงานเช่นเดียวกับกับคนงานในไร่ แต่ฉันนั้นหรือที่จะเห็นแก่หัวโขน แล้วเอาอิสระภาพอันถือเป็นสิ่งมีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับตนไปแลกกับมันกระนั้นหรือ ถ้าใครคิดว่านั้นคือ ฉันก็ยอมรับแต่โดยดี

เพราะความ แข็งแกร่งของรากฐานจิตใจ มันทำให้ฉันมีนิสัยเอาชนะใจตัวเองเป็นธรรมชาติ ตนจึงยอมเอาศักดิ์ศรีความเป็นคนไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งซึ่งมีคนอื่นเอามาล่อไม่ได้อย่างเด็ดขาด

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าฉันจะมีรากฐานที่ลึกซึ้งและแข็งแกร่ง แต่ตนก็เป็นคนสุภาพอ่อนโยน และดีกับทุกคนอย่างไม่เลือกพรรคเลือกพวก และไม่เลือกว่าใครจะยากดีมีเงินอย่างไร

ในที่สุดฉันก็มีโอกาสหวนกลับไปใช้ชีวิตที่แม่โจ้ อีกครั้งหนึ่งสมกับที่ตนปรารถนา แต่การไปครั้งนี้ชีวิตฉันมีการเปลี่ยนแปลงซึ่งตนจะต้องยอมรับความจริง เพราะแทนที่จะไปในสภาพนักเรียนเช่นครั้งก่อน ฉันไปพร้อมกับปริญญา และมีภรรยาที่แม่บังเกิดเกล้าร่วมไปด้วย

ทำให้ชีวิตขาดอิสระภาพไปส่วนหนึ่ง เพราะต้องแสดงความรับผิดชอบกับสิ่งซึ่งตนได้กระทำไว้แม้การมีปริญญาติดตัว ฉันก็ไม่คิดว่าตนมีเสียครุชและปริญญาบัตรไว้หวัดคนอื่น โดยเหตุผลที่ว่า ในใจนั้นฉันสลดมันออกแล้วตั้งแต่ยังไม่ได้รับ เพราะจริง ๆ แล้วตนไม่เคยสนใจสิ่งเหล่านี้ คงมีแต่ความรู้สึกแค้นแค้นอยู่กับการค้นหาความจริงจากการใช้ทุกสิ่งซึ่งอยู่ในระดับพื้นดินเป็นครูสอนมาตลอดชีวิต

จริง ๆ แล้ว สมัยที่ฉันเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จนกระทั่งจบหลักสูตรมหาวิทยาลัยก็ยังไม่เสียครุช และตนก็ไม่เคยคิดเลยว่า มหาวิทยาลัยน่าจะมีเหมือนที่อื่น ยิ่งไปกว่านั้น ฉันยังไม่สนใจคิดด้วยซ้ำไปว่า คนเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นชีวิตที่สูงส่ง ทำให้รู้มากกว่าคนทั่วไป ไม่เช่นนั้นตนคงไม่มีความสุภาพอ่อนน้อมกับทุกคนหรือเธอเอ๊ย

ถึงกระนั้น หลังจากกลับไปทำงานที่แม่โจ้ ยังใช้ชีวิตลงไปอยู่กับพื้นดินร่วมกับคนงานในไร่ และทำทุกอย่างนับตั้งแต่ หาบน้ำ แบกปุ๋ย พื้นดินร่วมกับคนงาน กลับถูกคนระดับหัวหน้าก็เขม่นอยู่ในใจจนฉันรู้สึกได้จากสัจชาตญาณที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน

เสมือนว่า ใหนั้นมันมีปริญญาติดตัวมา แต่กูไม่มี นอกจากนั้นยังมีคนงานให้ความรักความเคารพอย่างลึกซึ้ง มีภานิตสอนใจบทหนึ่งซึ่งกล่าวไว้ว่า จงทำดีแต่อย่าเด่นจะเป็นภัย การปฏิบัติตัวของฉันซึ่งเกิดจากความรักความจริงใจมันทำให้ฉันทำแล้วมีความสุข

ฉันเป็นคนมองสิ่งต่าง ๆ เห็นได้สองด้าน จึงช่วยให้ตนเองเห็นสังขรณ์ชัดเจนยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ

แม้ภยิตบพนี้ ถ้ามองเห็นสองด้าน ย่อมพบความจริงได้ว่า ฉันไม่ต้องการความเด่น แต่ทำจากรากฐานความรักพื้นดินสานถึงความรักคุณค่าเพื่อนมนุษย์ซึ่งใช้ชีวิตอยู่ในระดับพื้นดินด้วย ตนจึงทำอย่างมีความสุข ไม่ใช่เพราะ ความอยากเด่น

ฉันจึงไม่สนใจกับเรื่องความเด่น ซึ่งทำให้ตนถูกเขม่นจากผู้มีอำนาจเหนือกว่า เมื่อไม่สนใจ ย่อมไม่คิดร้ายกับใคร ใครจะคิดอย่างไร ทำอย่างไรกับตน ตนจึงไม่ถือสา ถ้าเป็นเรื่องส่วนตัวแล้ว ฉันดีกับทุกคนทั้งนั้น สิ่งเหล่านี้เกิดจากรากฐาน ความเป็นตัวของตัวเอง ที่หยั่งรากลงสู่พื้นดินลึกซึ่งยิ่งขึ้น ถ้าเธอแต่ละคนมีสิ่งนี้อยู่ย่อมเห็นได้เอง

แม้จะยืนอยู่ท่ามกลางสภาพอย่างไรก็ตาม มันทำให้มีความสุขมากกว่าความรู้สึกหวั่นไหวต่อสิ่งต่าง ๆ หัวใจฉันเริ่มรู้สึกฟองโต เกิดพลังทำงานชนิดที่อาจเรียกได้ว่า ท่วมเททุกสิ่งทุกอย่างให้กับงานซึ่งตนรับผิดชอบ แทบจะทั้งชีวิตก็ว่าได้

ช่วงนั้นในด้านการปฏิบัติก็ได้เริ่มแยกออกจากกันเป็นสองด้านให้เห็นได้ ด้านหนึ่งคืองานค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับเรื่องพืชพันธุ์ใหม่ ๆ เช่น แดงโม ยาสูบ ข้าวและผักพันธุ์ต่าง ๆ รวมทั้งไม้ผลซึ่งเป็นงานที่มีทางการกำหนด กับอีกด้านหนึ่งคือ งานในอุดมการณ์ ซึ่งตนเริ่มเห็นจากความไม่ชอบธรรมของคนในวงการกล้วยไม้ จึงเริ่มจับงานเรื่องนี้โดยมีเจตนารมณ์ที่จะต่อสู้กับสิ่งซึ่งตนไม่เห็นด้วยจากการปฏิบัติอย่างเอาจริงเอาจัง

แต่ก็ไม่ทำให้วิญญานการทำงานอีกด้านหนึ่งจำต้องสูญเสียไป เพราะในด้านนี้ตนก็ทุ่มเทอย่างที่สุด จนกระทั่งฉันได้กลายเป็นผู้ริเริ่ม นำวิชาสถิติและการวางแผนงานวิจัยการเกษตร มาใช้ในประเทศไทยเป็นคนแรก ดังผลปรากฏอยู่ในหนังสือวารสาร “กสิกร” ของกระทรวงเกษตรในช่วงนั้น

ฉันทุ่มเทให้งานทั้งสองด้าน แม้จะแยกกันอยู่ ดังที่เรียกกันว่า งานประจำ กับงานซึ่งทำแบบอาสาสมัคร ดังนั้น การที่ฉันจับเรื่องกล้วยไม้จึงไม่ได้มีจิตใจอยู่แค่กล้วยไม้เท่านั้น หากอยู่ที่ความรักในสังขรณ์ของชีวิตมนุษย์อันเป็นสิ่งลึกซึ้งเกินกว่าที่หลาย ๆ คนมองเห็น

ต่อมา ได้ช่วยให้ฉันซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติอย่างแน่วแน่ มองเห็นความจริงได้ว่า วิญญานของความรักในเพื่อนมนุษย์ เป็นศูนย์รวมของทุกสาขาวิชา ทุกสาขาของศาสตร์ซึ่งมนุษย์นำมาจำแนกแยกแยะออกไปอย่างมากมาย

แต่แรก ตนก็แบ่งเวลาแยกออกจากกัน แต่แท้จริงแล้วในรากฐานตัวเองมันเป็นหนึ่งเดียวกัน ทำให้ช่วงหลัง ๆ ฉันมักพูดกับหลายคนว่า ความจริงแล้วงานประจำกับงานอดิเรกก็เป็นสิ่งเดียวกัน เพราะวิถีชีวิตและการทำงานจากใจของฉัน มันเปลี่ยนมาสู่สภาพที่สานถึงกันจนเป็นเนื้อเดียวกันได้ ตนจึงมุ่งมั่นทำงานมาจนกระทั่งมองไม่เห็นเส้นเกษียณ

พูดถึงงานศึกษาค้นคว้าเรื่องกล้วยไม้ ซึ่งช่วงนั้นทั้งระบบที่เป็นทางการ ต่อด้านมาก ๆ ฉันจึงต้องใช้เวลาระหว่างช่วงคำจูดตะเกียงทำอย่างมีสมาธิเพราะที่นั่นยังไม่มีไฟฟ้าใช้

เรือนกล้วยไม้หลังแรกของชีวิต ก็ได้เริ่มต้นจากการเก็บเอาต้นไม้ที่ตายแล้วมาทำโครงสร้างเอาทางมะพร้าวแห้งซึ่งหลุ่ร่วงลงมาจากต้นในบริเวณหลังบ้านพักของหลวง มาใช้มุงหลังคาพรางแสงแดด

ฉันหากกล้วยไม้พันธุ์พื้นเมือง ซึ่งช่วงนั้นคนทั่ว ๆ ไป ยังเป็นกลุ่มเศรษฐีมีเงิน มองข้ามไปอย่างไม่สนใจ ไปเน้นความสำคัญอยู่กับกล้วยไม้ที่สั่งมาจากเมืองนอก ตนจึงสามารถหาได้โดยไม่ต้องลงทุนมาก ๆ เอามาใช้ในการค้นคว้าหาความรู้อย่างทำทนายจริง ๆ

แต่แล้วในที่สุด อยู่มาวันหนึ่งฉันก็ถูกอำนาจทางกรุงเทพฯ สั่งให้ย้ายครอบครัวกลับ โดยอ้างเหตุผลว่า เพราะเรียนเก่งและทำงานอย่างจริงจัง จึงต้องการให้มารับงานวิจัยเรื่องข้าวซึ่งเป็นงานระดับชาติ โดยเฉพาะในช่วงเริ่มต้นปูพื้นฐาน เพื่อการพัฒนาพันธุ์ หลังช่วงสงครามโลกครั้งที่สองเสร็จสิ้นใหม่ ๆ

ทั้งนี้และทั้งนั้น น่าจะเป็นเพราะเหตุว่า ในสายงานประจำ ฉันได้ทุ่มเทความคิดค้นหาสิ่งใหม่ ๆ จากการริเริ่มโครงการวิจัยเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งลงทำงานอยู่กับพื้นดิน ซึ่งคนทั่วไปมองเห็นได้ชัด กิตติศัพท์นี้คงจะไปถึงผู้บริหารทางกรุงเทพฯ ทั้ง ๆ ที่ผู้มีอำนาจที่นั่นนึกขม่นอยู่ในใจมาตลอด แต่ก็ทำอะไรฉันไม่ลง

คิดแบบทวนกระแส

หรือว่า ความคิดที่ไม่ยอมตามกระแสกันแน่?

หลังจากถูกสั่งย้ายเข้ากรุงเทพฯ ทำให้เกิดความคิดขึ้นในใจแบบ คนขวางโลกว่า รู้ยังเง่เง้งไม่ทำงาน หรือ ทำงานไม่ให้มันมีผลงานเป็นที่พอใจใคร จะได้ไม่มีคนต้องการเรา แต่มันก็ขัดกันกับธรรมชาติของใจตัวเอง ซึ่งฉันคงทำไม่ได้

พอพูดถึงเรื่อง คนคิดแบบขวางโลก ทำให้คิดถึงคำว่า คิดแบบเดินทวนกระแสสังคม หลังจากนำประเด็นนี้มาชี้ให้เห็นตัวอย่างทำให้มองเห็นชัดเจนว่า ทั้งสองเรื่องมีความหมายต่างกัน คนคิดแบบขวางโลกน่าจะหมายความว่า การหยั่งรู้ความจริงจากโลกซึ่งอยู่ในหัวใจตนเอง น่าจะถือว่าสำคัญที่สุด หาใช่มองโลกที่อยู่ภายนอกด้านเดียวไม่

ขวางโลกภายนอก คือผู้ที่อยู่อย่างมีเหตุผลสามารถเดินทวนกระแสสังคมได้อย่างรู้คุณค่าของชีวิตตัวเอง ส่วนการขวางโลกภายในจิตใจ หมายถึงคนที่เดินตามกันคนอื่น ทำให้คุณค่าความเป็นคนสูญสิ้นมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังเช่นที่เราพบเห็นกันเป็นส่วนใหญ่ในปัจจุบัน

ช่วงนั้น การปฏิบัติจากร่างกายฉันเองยังคงยอมตามอำนาจ แต่ในใจก็ครุ่นคิดมาตลอดว่า วันหนึ่งข้างหน้า เมื่อสบโอกาสเหมาะ ตนจะหวนกลับไปใช้ชีวิตอย่างนั้นอีก ฉันเก็บความรู้สึกนี้ไว้ในส่วนลึกของหัวใจเรื่อยมา ประกอบกับรากฐานตัวเองค่อนข้างลึกมาก สิ่งนี้จึงไม่หายไปไหน นี่คือของจริงซึ่งตนตระหนักเสมอมาว่า พึงต้องรักษาไว้อย่างสุดชีวิต

อย่างไรก็ตาม แม้ช่วงถัดมาจะทำให้ฉันอยู่อย่างสิ้นธรรมชาติในตัวเอง แต่อย่างน้อยขั้นแรก ปัญหาที่ได้อสอนให้ฉันรู้สัจธรรมของชีวิตว่า มนุษย์ควรมีการดิ้นรนหาอิสระภาพเพื่อคืนสู่ธรรมชาติ ซึ่งแต่ละคนมีอยู่ในหัวใจตนเองอย่างแท้จริง

วิถีทางที่หลุดพ้นจากภาวะครอบงำสติปัญญา

ในที่สุดช่วงนั้น ฉันก็เริ่มมองเห็นทางออกทางใหม่ ซึ่งคิดว่าน่าจะเหมาะสมกับสภาพความจริงขณะนั้น แม้อาจยังก้าวไปไม่ถึงจุดซึ่งเป็นเป้าหมาย แต่มันก็ได้กำหนดให้ใจฉันหันมามุ่งเรียนรู้ธรรมชาติของเพื่อนมนุษย์ ซึ่งดำรงชีวิตอยู่รอบข้าง โดยที่มีการเปลี่ยนหน้ากันเข้ามาให้ฉันมีโอกาสสัมผัสทั้งด้านความคิดและรูปลักษณะอย่างหลากหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งชนรุ่นหลัง

ทำให้ฉันมองเห็นภาพใหม่ขึ้นมาอีกว่า ถ้าต้องการเรียนรู้ธรรมชาติจริง น่าจะคิดว่าอยู่ที่ไหนก็เรียนได้ทั้งนั้น แต่ควรเรียนจากรากฐานจิตใจตัวเองอย่างอิสระ หากคนยังมีจิตวิญญาณที่มุ่งแสวงหาความจริง ซึ่งแต่ละคนจะสามารถรักษาสิ่งนี้ไว้ได้ เพียงต้องเริ่มต้นจากการรักษาธรรมชาติในใจตนเองเอาไว้อย่างสุดชีวิตให้ได้ก่อนอื่น

ดังเช่นที่หลักธรรมได้ชี้ไว้ชัดเจนว่า จงสละชีวิตเพื่อรักษารธรรมะ

ช่วงหลังๆ ฉันเคยพูดไว้ในบางที่ว่า ยุคก่อนเคยมีสงครามอาวุธ ซึ่งเราพบความจริงว่า มีพระมหากษัตริย์และนักรบโบราณยอมสละชีวิตตายในสนามรบ แม้แต่ครอบครัวก็ยังสละได้ แต่การตกเป็นทาสอาวุธยังไม่ลึกซึ้งเท่ากับทาสจิตใจ

มาถึงช่วงนี้เหตุการณ์ได้เปลี่ยนแปลงมาเป็นสงครามวัฒนธรรม เพื่อหวังประโยชน์ทางเศรษฐกิจ มีนักรบทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นบ้างหรือยัง ? ที่จะยอมตายคาแผ่นดินโดยไม่กลัวอดตาย แต่กลับได้ยื่นข้ออ้างซึ่งมักพูดว่า สมัยนี้ทำอย่างนั้นได้ยังไง เพราะถ้าทำคงต้องอดตาย บางครั้งอ้างว่า ชินทำอย่างนั้นจะทำให้ครอบครัวอยู่ไม่ได้ เสมือนกับนำครอบครัวมาอ้างเพื่อความเห็นแก่ตัวมากกว่า

คงจะต้องถามว่า ตักศิรีศรีความเป็นคนมันสูญหายไปแทบไม่มีเหลือแล้วหรือ ?

ทุกสิ่งย่อมมีสองด้านเป็นสัจธรรม สิ่งทีกล่าวมาแล้วทั้งหมด หากมองเห็นความจริงได้อย่างลึกซึ้ง ย่อมมองเห็นเป้าหมายได้อย่างชัดเจนว่า คุณธรรมอันมีเหตุผลสืบสานมาจากจริยธรรม ซึ่งได้จากการนำปฏิบัติด้วยความจริงใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เน้นความสำคัญเริ่มจาก ชนรุ่นหลัง และผู้ซึ่งชีวิตอยู่ในสภาพด้อยโอกาสกว่าตน

กับอีกด้านหนึ่ง มุ่งที่การปฏิบัติซึ่งเกิดจากอิสระภาพในรากฐานจิตใจตัวเอง หากจะต้องตกเป็นทาสวัตถุ ควรตัดสินใจยอมสละชีวิตเสียยังดีกว่าอยู่ต่อไป เพราะวัตถุเป็นเพียงเครื่องมือ ให้คนใช้งาน ทำให้ชีวิตตัวเองสูญเสียคุณค่าไปอย่างไร้ความหมาย

ช่วงหลัง ๆ ฉันมักตั้งคำถาม ถามเยาวชนคนรุ่นหลังที่เข้ามาร่วมงานกับตน เพราะความรัก ความศรัทธา ทำให้รู้จักกันได้อย่างดีว่า ตามจริง ๆ เอะ ฉันเป็นคนเก่งเรื่องกล้วยไม้อย่างที่คนส่วนใหญ่เข้าใจกันหรือเปล่า ?

โดยที่ตัวฉันเองรู้สึก และเชื่อว่าผู้ถูกถามซึ่งรู้จักฉันอยู่แล้วย่อมรู้สึกด้วย ดังนั้นการถามจึงน่าจะมี เหตุผลกระตุ้นให้เกิด การทบทวน จากทั้งสองด้านเพื่อกระชับความเข้าใจแก่กันและกันมากกว่า

ฉันสารภาพความจริงกับตัวเองมานานพอสมควรแล้วว่า คนไม่ได้เก่งกาจเรื่องกล้วยไม้อย่างที่หลายคนเข้าใจ ไม่เช่นนั้นแล้ว ผลงานกล้วยไม้ซึ่งตนมุ่งปฏิบัติคงจะกระจายออกไปทั่วโลกไม่ได้ อย่างแน่นอน แต่สิ่งซึ่งมีอยู่ในจิตวิญญาณฉันมันลึกซึ้งและมีความสำคัญยิ่งกว่ากล้วยไม้มาก

ใครที่มีจิตวิญญาณสื่อถึงสิ่งซึ่งมีอยู่ในหัวใจฉันได้ ย่อมนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างสรรค์ งาน ให้มุ่งไปสู่เป้าหมายได้อย่างแท้จริง ดังนั้นเธอแต่ละคนเริ่มต้นทำงานเรื่องอะไรก็ได้ หากมีความรักธรรมชาติของใจอยู่ในวิญญาณตัวเอง ที่สานถึงธรรมชาติของเพื่อนมนุษย์ทุกคน ย่อมนำไปสู่ ผลสำเร็จได้ทุกเรื่อง ไม่เพียงแต่เรื่องกล้วยไม้เท่านั้นหรอกนะ

ถ้าฉันจะบอกกับเธอแต่ละคนว่า トラバドที่มองเห็นสังขรณ์ซึ่งมีเหตุมีผลเชื่อมโยงลงถึง พื้นดินถิ่นเกิดของตัวเอง เธอย่อมมองเห็นฉันได้เสมอ แม้ว่าในที่สุด ชีวิตและร่างกายฉันอาจจากโลก นี้ไปแล้วนานแคว่ไหนก็ตาม มันหาใช่เป็นสิ่งซึ่งควรถือเป็นเงื่อนไขสำคัญไม่

หน้าที่ของฉันระหว่างที่ยังมีชีวิตอยู่ จึงเป็นเพียงผู้ให้กำลังใจแก่เธอทุกคนผู้เริ่มมองเห็นทาง ได้ แล้ว แต่การให้กำลังใจซึ่งฉันเชื่อว่าน่าจะได้ผลดีที่สุด คงหมายถึงความถึง การมุ่งมั่นทำงานจากความ จริงใจซึ่งมีต่อทุกคน และเพียรพยายามอย่างที่สุด ที่จะรักษารากฐานจิตใจตนเองให้มีอิสระอยู่ได้ ตลอดไป

โดยเหตุที่เชื่อว่า การปฏิบัติจากใจจริงและมุ่งปฏิบัติจากของจริงคือสื่อธรรมชาติ ซึ่งสามารถ ถ่ายทอดคุณธรรมอย่างได้ผลที่สุด ดังนั้น สิ่งนี้ควรถือว่าเป็นสื่อธรรมชาติ ซึ่งแต่ละคนควรสนใจแสวงหา

ฉันเชื่อในเหตุผลว่า ทุกคนที่เกิดมามีโอกาสเรียนรู้และสามารถรู้ได้เท่าเทียมกันหมด แม้อาจถึงจุดนี้ต่างกาลเวลาและรูปแบบแห่งกรรม ผู้ที่เข้าใจได้แล้วย่อมรู้ว่า ความแตกต่างดังกล่าวคือ ธรรมชาติของมวลมนุษย์ซึ่งดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน

ในเมื่อธรรมชาติได้สะท้อนให้เห็นวิถีการเปลี่ยนแปลงของสรรพชีวิตและสิ่งทั้งหลายอย่างเป็น วัฏจักร ชีวิตฉันจึงยังคงมีความหวังอย่างชัดเจนว่า สักวันหนึ่งตนคงมีโอกาสกลับไปอยู่กับพื้นดิน อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งครั้งนี้น่าจะอยู่ท่ามกลางผู้มีใจตรงกันแนบแน่นมากกว่าครั้งก่อน อันควรมีผลช่วยให้ ตนสามารถอยู่ได้อย่างมั่นคงยั่งยืนตลอดไป

อย่างไรก็ตาม ในเมื่อทุกสิ่งย่อมมีสองด้าน นอกจากความหวังในด้านที่กล่าวแล้ว ย่อมมีอีก ด้านหนึ่ง ซึ่งได้แก่ร่างกายลงสู่พื้นดินเมื่อชีวิตสิ้นสุดลงแล้ว ทำให้ลงถึงเองอย่างเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว

จินตนาการร่วมกับความใฝ่ฝัน ที่มุ่งสู่คุณค่าอย่างแท้จริง

หวนกลับไปพิจารณา จินตนาการร่วมกับความใฝ่ฝัน ซึ่งแต่ละคนควรมีอยู่ในจิตวิญญาณตนเองมาแต่กำเนิด ถ้ารู้จักนำมาใช้อย่างรู้คุณค่า ร่วมกับการพัฒนาให้รากฐานสามารถเจริญงอกงามหยั่งลึกซึ่งยิ่งขึ้น จากการมุ่งมั่นทำงานด้วยความรักเพื่อนมนุษย์และรักษาความซื่อสัตย์ต่อตนเองเอาไว้ให้มั่นคงอยู่ได้ ย่อมช่วยให้แต่ละคนมุ่งวิถีชีวิตไปสู่สิ่งซึ่งตนปรารถนาอันเป็นสัจธรรมได้เสมอ

ฉันขอฝากสิ่งซึ่งตนเชื่อว่าเป็นความจริงไว้เป็นสมบัติทางปัญญา ให้แต่ละคนนำไปพิจารณาค้นหาความจริง เพื่อจะได้ช่วยส่งเสริมการปฏิบัติ ให้มีวิถีทางมุ่งไปสู่ความสุขร่วมกันได้ ไม่ว่าใครจะยืนอยู่ที่จุดไหนก็ตาม

ครู หาใช้รูปแบบ อันเป็นเพียงสิ่งสมมุติซึ่งมีคนเป็นผู้กำหนดขึ้นไม่

ครู คืออุดมการณ์ซึ่งธรรมชาติได้มอบให้มากับวิถีชีวิตทุกคน ผู้มีโอกาสเติบโตเป็นผู้ใหญ่ยิ่งขึ้นอย่างเสมอเหมือนกันหมด

ครู ผู้ควรแก่การได้รับการยอมรับจากสังคมอย่างสมศักดิ์ศรี หมายถึงผู้ที่สอนชนรุ่นหลังและคนทั่วไป จากการปฏิบัติตนอย่างรู้เหตุรู้ผล หรืออาจกล่าวได้ว่า ไม่ว่าใครจะอยู่ที่ไหน มีสภาพอย่างไร และทำงานอะไรก็ตาม

ครู คือผู้สอนคนจากการอุทิศสิ่งซึ่งเป็นความจริงของชีวิตตนเองทำที่นัปฏิบัติมาแล้วในอดีตอย่างบริสุทธิ์ใจ หากผู้ใหญ่มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว ย่อมมีเหตุผลสอดคล้องกันกับคำกล่าวที่ว่า ครูคือผู้สร้างโลกอย่างแท้จริง

นอกจากนั้น ในมุมมองกลับ ย่อมรู้ได้ลึกซึ่งยิ่งขึ้นว่า วิธีการเปลี่ยนแปลงของทุกชีวิตและสรรพสิ่งทั้งหลาย มีทิศทางที่หมุนวนเป็นธรรมจักร แม้การมุ่งมั่นสั่งสมคุณธรรมมาแล้ว อาจทำให้ชีวิตตนจำต้องตกต่ำลงไปอีก ในที่สุดย่อมถึงจุดเกิดผลดีแก่ตนเอง ช่วยให้มั่นคงยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสานเหตุผลถึงชนรุ่นหลังต่อไปอย่างเป็นธรรมชาติ

ทำให้เชื่อมั่นได้ว่า “การสั่งสมคุณงามความดีไว้กับใจตัวเองเป็นสิ่งไม่ตาย”

ก่อนจบเรื่องนี้ ฉันขอฝากกลอนบทหนึ่ง ซึ่งร้อยกรองจากใจตนเอง ไว้ ณ โอกาสนี้ เพื่อเธอทุกคน ซึ่งเป็นที่รักของฉัน หากสนใจ จะได้นำไปพิจารณาใช้เป็นเป้าหมายในการดำเนินชีวิต

ช่วงปลายชีวิต แนวคิดก่อนสิ้นลมหายใจ

ชีวิตคนเราก็เท่านั้น
หลังผ่านสิ่งผกผันมาหลายอย่าง
คงเลิกคิดนำสิ่งใดมาใช้อ้าง
หากอยู่อย่างผู้ให้ใจที่มั่นคง

เริ่มรู้จักการเรียนรู้
ยิ่งรู้ซึ่งถึงความจริงยิ่งไม่หลง
ช่วยให้กาย เบ่งบาน สราญองค์
พาให้ใจมั่นคงปลงกาย

เพิ่มพลังจิตใจให้เข้มแข็ง
เพิ่มแรงบันดาลใจให้ไฝ่หา
มุ่งหาความจริงจากวิญญา
ซึ่งได้มาแต่อดีตอันยาวนาน

ช่วยให้ซึ่งถึงคุณค่าของชีวิต
ช่วยให้คิดถึงใจที่ไร้สาร
ช่วยสานใจให้รู้ซึ่งถึงวิญญาณ
จวบชีวาอวสานผ่านโลกไป

โปรดอย่าเข้าใจผิดว่า

ช่วงปลายชีวิต แนวคิดก่อนสิ้นลมหายใจ หมายถึงการคิดได้เมื่ออายุมาก หรือ ต้องเป็นคนแก่
ในเมื่อทุกสิ่งอยู่บนรากฐานที่อิสระจึงไม่ควรนำประเด็นนี้ไปผูกติดไว้กับวัยและอายุ

ชีวิตเราแต่ละคน หลังจากเกิดมา ก็เริ่มนับถอยหลังไปสู่วันตาย ดังนั้น ชีวิตทุกคน หลังจาก
เกิดมาแล้ว ข้อมเข้าสู่ช่วงปลายชีวิตทั้งนั้น หากใครคิดได้ก่อน ข้อมถือว่า เวลาที่เหลืออยู่คือกำไรของ
ชีวิตตัวเอง ในการเรียนรู้ความจริง

ดังนั้นขณะที่เกิดมา ใครมีกรรมเก่าน้อยกว่า ข้อมเริ่มคิดได้ก่อน จึงมีเวลาที่เปิดโอกาสให้ตน
สั่งสมปัญญาไว้ด้วยเวลาชยาวนานมากกว่า.